

Facultatea de Sociologie și Asistență socială
Universitatea Babeș-Bolyai
Cluj-Napoca

De la accesul inegal la diferențe în utilizare: Persistența
inegalităților digitale în rândul adolescenților români

Teză de doctorat

Rezumat

Profesor coordonator:
Professor Petru Iluț, PhD

Student doctorand:
Bianca Fizeșan (căs. Balea)

Cluj-Napoca
Noiembrie, 2012

Cuprins

CAPITOLUL UNU

Introducere

- 1.1. Introducere
- 1.2. Important pentru această cercetare
- 1.3. Ipoteze, obiective și întrebări de cercetare
- 1.4. Abordarea teoretică și metodologică
- 1.5. Structura tezei

CAPITOLUL DOI

Abordarea inegalității digitale ca o sursă a stratificării sociale

- 2.1. Introducere
- 2.2. Teoriile inegalității sociale și potențialul lor în studierea inegalității digitale.
- 2.3. Teoriile dominante și cercetările empirice în studierea diferențelor digitale
- 2.4. De la teoriile diferențelor digitale la cele ale inegalității digitale
- 2.5. Legăturile teoretice și metodologice între inegalitatea socială și cea digitală
- 2.6. Concluzii. Remarci asupra inegalității digitale în România

CAPITOLUL TREI

Cadrul teoretic pentru studierea modului în care copiii și adolescenții folosesc Internetul

- 3.1. Introducere
- 3.2. Copiii și noile mijloace media
- 3.3. Sunt copiii nativi în folosirea internetului?
- 3.4. Inegalitatea digitală în rândul copiilor și al adolescenților
- 3.5. Principalii factori care determină diferențe în nivelul oportunităților pe care copiii și adolescenții le câștigă în urma folosirii internetului
- 3.6. Concluzii

CAPITOLUL PATRU

Diferențe în accesul și folosirea internetului în rândul copiilor și al adolescenților în România

- 4.1. Introducere
- 4.2. Designul cercetării internaționale EU Kids Online II
- 4.3. accesul și folosirea internetului în rândul copiilor și adolescenților în România

4.4. Concluzii

CAPITOLUL CINCI

Persistența inegalităților digitale în rândul adolescenților din România

5.1. Introducere

5.2. Designul metodologic și ipotezele de cercetare

5.3. Analiza datelor și rezultate. Sunt unii adolescenți mai avantajați decât alții atunci când se utilizează Internetul?

5.4. Discuție și concluzii

5.5. Limitele cercetării

CAPITOLUL ȘASE

Implicarea internetului în viața de zi cu zi a copiilor și a adolescenților în România

6.1. Introducere

6.2. Designul metodologic și ipotezele de cercetare

6.3. Analiza datelor și rezultate. Care adolescenți sunt cu adevărat online în România?

6.4. Discuție și concluzii

6.5. Limitele cercetării

CAPITOLUL ȘAPTE

Date din cercetarea calitativă

7.1. Cercetarea calitativă. Discuții asupra metodei

7.2. Analiza și rezultatele obținute în urma cercetării calitative

7.3. Discuție și concluzii

7.4. Limitele cercetării

CAPITOLUL OPT

Concluziile finale

8.1. Introducere

8.2. Rezultatele teoretice și empirice ale cercetării

8.3. Cercetare viitoare

8.4. Concluzii

Bibliografie

Anexe

Cuvinte cheie: Decalajului digital; implicarea digitală; inegalitate digitală, competențe digitale; nativi digitali; oportunități on-line; inegalitatea socială.

Această teză argumentează faptul că statutul socioeconomic este un predictor semnificativ al modului în care copiii și adolescenții folosesc internetul în România. Acesta determină diferențe în nivelul competențelor online pe care le dețin, în încrederea pe care o au în propriul mod de a folosi internetul, precum și în nivelul de implicare în lumea online, care mai departe se transformă în inegalități sociale. Mai mult decât atât, în unele cazuri, inegalitățile sociale existente sunt amplificate de aceste diferențe, fapt care sprijină paradigma conflictualistă potrivit căreia Internetul este unul dintre bunurile folosite de clasa dominantă pentru a-și asigura poziția privilegiată în societate. De asemenea, în concordanță cu teoriile inegalității sociale, diferențele între copii în ceea ce privește folosirea internetului se pot converti în diferențe în statutul lor socioeconomic deoarece adolescenții care provin dintr-un mediu educațional înalt sunt mai competenți, mai încrezători în propriul mod de a folosi internetul și beneficiază de mai multe oportunități pe care internetul le oferă, fapt care se poate transforma în ajutor oferit părinților în ceea ce privește calculatorul și internetul. Astfel, oferindu-le copiilor acces la internet de calitate și dezvoltându-și competențele online, familiile care au statuturi socioeconomice reușesc cu ajutorul acestor conexiuni să-și asigure poziția privilegiată în societate. Astfel, această teză argumentează că internetul, văzut de cele mai multe ori ca o emblemă a libertății și a unei societăți deschise, este mai degrabă un instrument folosit pentru reproducerea inegalităților sociale (Witte și Mannon, 2009). Mai mult decât atât, această lucrare pune sub semnul întrebării teoriile care-i consideră pe copii nativii lumii digitale, ilustrând că adolescenții încorporează diferit internetul în viața lor de zi cu zi: o parte dintre ei ajung să-l folosească într-un mod avansat și creativ care le aduce diverse beneficii, timp în care cei mai mulți copii și adolescenți se rezumă la desfășurarea celor mai comune activități atunci când folosesc internetul, fără să aibă de câștigat în urma folosirii acestuia. O ultimă poziție semnificativă argumentată în această teză se referă la faptul că pentru ca un adolescent să ajungă să experimenteze o dată ce folosește internetul în fiecare zi este un proces ce ține mai degrabă de competențe, experiență și de cât mai mult timp petrecut online și este mai puțin o problemă ce ține de caracteristici socio-demografice ca :vârstă, sex, sau statut socioeconomic. Aceste relații reies atât din analiza secundară a bazei de date a studiului internațional EU Kids Online II care a cuprins, pe lângă alte 24 de state din Uniunea Europeană, și România, cât și din analiza calitativă pe care am întreprins-o pentru această lucrare.

Contextul abordării prezentei teme

Necesitatea studierii modului în care copii câștigă diferențiat de pe urma folosirii internetului în funcție de anumiți factori este dată de contextul actual în care numărul copiilor care folosesc internetul crește cu o rapiditate nemaiîntâlnită în cazul altor mijloace media. Mai mult decât atât, Uniunea Europeană, prin intermediul *Agendei Digitale*, și-a asumat ca obiectiv prioritar *digitalizarea* tuturor locuitorilor Uniunii Europene, începând de la cei mai mici până la cei mai în vârstă. Potrivit Eurobarometrului din 2008 care viza accesul și folosirea internetului de către copii, din perspectiva părinților, 75% din copiii din UE erau pe internet în 2008. România este pe ultimul loc în clasamentul țărilor cu privire la acest aspect, cu doar 68% dintre copii online. Printr-o comunicare recentă, Comisia Europeană subliniază importanța accesării internetului de către un număr tot mai mare de copii, definind acest mijloc media ca pe un loc plin de oportunități pentru copii în care aceștia pot avea acces la cunoaștere, comunicare, își pot dezvolta competențele și își pot îmbunătăți perspectivele referitoare la un loc de muncă viitor. Printre oportunitățile pe care internetul le poate oferi copiilor, Comisia Europeană amintește: activitățile de joacă, de învățare, de inovare, de creativitate, de comunicare și de exprimare, cu ajutorul cărora pot participa activ în societate, devenind astfel conștienți de lumea din jurul lor. În ciuda optimismului exprimat de Comisia Europeană în privința relației dintre internet și copii, numeroase studii atrag atenția asupra faptului că cei mai mulți dintre copiii care deja folosesc internetul nu beneficiază de aceste posibile oportunități, rezumându-se să folosească mediul online doar pentru jocuri și alte activități de distracție. Potrivit studiului EU Kids Online, copiii din România nu se diferențiază de aceste evidențe. Mai mult decât atât, aceștia au dezvoltat un comportament mai puțin obișnuit, fiind printre copiii care folosesc în medie cel mai mult internetul într-o zi obișnuită, dar și printre cei mai puțin competenți. De aceea copiii din România când folosesc internetul beneficiază de puține oportunități, dar întâlnesc multe riscuri de care, de cele mai multe ori, nu sunt conștienți. În ciuda acestor caracteristici ale copiilor români, interesul academic pentru acest subiect este aproape inexistent în România. Această teză încearcă să întărească și să extindă numărul acestor studii explorând modurile în care copiii și adolescenții din România accesează și folosesc internetul. Mai mult, această lucrare va investiga care

sunt cei mai puternici factori, dar și bariere, care cauzează diferențe în nivelurile lor de folosire a internetului.

Cercetarea privind relația dintre copii și noile media este mai degrabă insuficientă, mai ales în România, de aceea pentru a înțelege ce stă la baza inegalităților digitale dintre copii trebuie să ne îndreptăm atenția spre diferențele digitale între adulți, atât la nivel global cât și individual, fapt care ar putea oferi indicii asupra problemei specifice enunțată mai sus. Studiile sugerează diferențe semnificative între regiunile lumii, cei mai mulți utilizatori fiind concentrați în țările dezvoltate. Mai mult, imaginea accesului la internet în Uniunea Europeană evidențiază o situație complexă. În timp ce țările nordice și vestice ale UE au depășit linia diferențelor digitale în ceea ce privește accesul la internet, țările sudice și estice încă se mai zbat să depășească media europeană de 73%. În ceea ce privește România, Eurostat plasează țara noastră pe ultima poziție între țările din UE cu doar 48% dintre români folosind internetul. Pe lângă această discrepanță față de celelalte țări din UE, România are de a face cu probleme importante legate de diferențe în ceea ce privește accesul și folosirea internetului între cetățenii țării în funcție de regiunea în care locuiesc. Mai mult, dacă ne uităm la caracteristicile socio-demografice ale indivizilor precum vârsta, sexul sau statutul, diferențele digitale dintre ei sunt departe de a se diminua odată cu creșterea ratei de penetrare a internetului în România.

Cu toate acestea, cele mai multe studii care se concentrează pe diferențele de acces dintre oameni argumentează că studierea acestei probleme doar ca pe una ce împarte oamenii în două, cei care au acces și cei care nu au acces, este nesatisfăcătoare. Astfel, înțelegerea comună a accesului a fost treptat înlocuită de un număr de definiții operaționale ale acestui fenomen, fapt care a dus la conturarea unui cadru teoretic și metodologic inspirat din teoriile inegalității sociale, schimbând termenul din diferențe digitale în inegalități digitale sau incluziune digitală. În literatura de specialitate se folosește deseori și termenul de al doilea nivel al diviziunii digitale, concept care subliniază schimbarea de la diviziuni digitale înțelese în termeni de a avea sau nu a avea acces la diferențe în moduri de a folosi internetul precum și la calitatea cu care este folosit, atât de adulți cât și de copii.

Din păcate, studiile care încearcă să creeze o legătură între abordarea excluziunii sociale cu cea digitală sunt foarte puține. În timp ce excluziunea socială este un

subiect care a fost discutat intensiv de sociologi și de economiști pentru o perioadă lungă de timp, fapt care a dus la o listă întreagă de măsuri care trebuie luate pentru a diminua aceste inegalități, puțini teoreticieni au încercat să lege aceste măsuri de problema inegalității digitale. Aceasta a dus la o lipsă majoră a teoriilor care tratează problema inegalităților digitale. Această teză amintește numeroase studii importante care argumentează că situația online reflectă societatea și că, atâta timp cât inegalitățile sociale continuă să existe, nu va exista inegalitate nici în mediul online și viceversa. Plecând de la aceste studii, lucrarea de față propune un cadru teoretic care să lege teoriile inegalității sociale de cele ale inegalității digitale prin perspectiva conflictualistă. Potrivit acesteia, accesul și folosirea internetului pot fi considerate ca bunuri pe care clasa dominantă le folosește pentru a-și păstra privilegiile și, implicit, puterea. Diferențele în folosirea internetului între oameni au mai degrabă potențialul de a perpetua avantajele de clasă pe care părinții le transmit copiilor și nu de a le diminua. Studiile arată că backgroundul socioeconomic este asociat chiar și cu competențele digitale pe care copiii le dezvoltă. În primul rând, potrivit studiilor, copiii care vin din familii cu un statut privilegiat au mai multe șanse să folosească internetul decât ceilalți copii. Apoi, rezultatele arată ca avantajul de clasă este transmis următoarei generații și în ceea ce privește competențele online. Copiii din familii privilegiate sunt mai competenți decât cei dezavantajați. Aceste legături subliniază importanța studierii factorilor care duc la diferențe în modurile în care copiii folosesc internetul.

Chiar dacă, așa cum am arătat mai sus, acest subiect este foarte important, puține studii au fost preocupate de înțelegerea modului în care copiii și adolescenții *îmbrățișează* internetul în viața de zi cu zi. Cele mai multe studii se concentrează pe efectele pe care noile mijloace media le au asupra copiilor, adică asupra nevoilor lor, a experiențelor și a îngrijorării lor în ceea ce privește folosirea acestor mijloace. Indiferent de subiectul studiat, cele mai multe cercetări cu privire la relația dintre generația tânără și noile media au abordat această problemă cantitativ prin evaluarea activităților pe care copiii le întreprind online. Cele care au preferat o abordare calitativă s-au concentrat pe natura și conținutul online, dar și pe modul în care copilul se implică atunci când folosește internetul. Prezenta teză va încerca să completeze această lipsă a studiilor calitative prin explorarea modului în care copiii

din România se implică în lumea online cu ajutorul teoriilor legate de competență digitală și cele legate de incluziune digitală.

Literatura de specialitate cu privire la mijloacele prin care noile tehnologii media produc schimbări în viața de zi cu zi a indivizilor unei societăți, dar și a copiilor, se confruntă cu o lipsă semnificativă a studiilor care să-i aibă în vedere pe cei care, din diferite motive, nu au acces și nici nu folosesc tehnologii ca internetul. Investigarea acestor subiecți se rezumă aproape exclusiv la statistici cu privire la numărul lor într-o societate și la principalele motive pentru care aceștia nu au acces și nici nu folosesc internetul. În timp ce lucrarea de față încearcă să abordeze această problemă din punct de vedere teoretic, marea parte a subiectului rămâne neacoperită. Studiarea atât a adulților cât și a copiilor care au rămas în afara lumii digitale ar trebui să ocupe un loc prioritar în studierea inegalităților digitale deoarece ar putea să ofere explicații valoroase referitoare la modul în care aceste inegalități se perpetuează și, în final, rezultă în inegalități sociale. Mai mult, o abordare teoretică și metodologică a acestui aspect ar putea produce informații importante cu privire la oportunitățile pe care internetul le oferă mai ales că nu există informații concrete în acest sens.

În acest context această teză a pornit de la ipoteza potrivit căreia, pentru unii adolescenți din România, internetul este o resursă valoroasă care le aduce numeroase beneficii, în timp ce, pentru cei mai mulți, internetul rămâne o sursă întâmplătoare și deseori ocazională. De aceea, o abordare sociologică mai nuanțată ar putea să ajute la înțelegerea modului în care atât variabilele demografice, cât și cele legate de folosirea internetului determină variații în modul în care copiii și adolescenții implică internetul în viața lor de zi cu zi. În acest sens, unul din obiectivele principale ale acestei cercetări este să investigheze modul în care inegalitățile digitale persistă între adolescenții din România chiar dacă folosesc internetul în fiecare zi, iar mai apoi să determine care sunt principalii factori și bariere care-i împiedică sau îi ajută pe tineri să folosească internetul în modul cel mai avansat și creativ cu putință.

Abordarea teoretică și metodologică a prezentei teze

În ciuda unei dispute curente, a rămas convențional între teoreticienii sociologi să abordeze inegalitățile sociale în termeni de clase sau straturi a căror membri au niveluri sau tipuri similare de bunuri (Grusky & Manawai, 2008). Această abordare ar putea fi folosită în studierea relațiilor dintre internet și inegalități sociale dacă

înțelegem internetul nu doar ca pe un obiect tehnologic, ci și ca pe o instituție socială care trebuie studiată dintr-o perspectivă sociologică (van Dijk, 1999; 2005; Witte&Mannon, 2010). Diferiți autori au subliniat faptul că modul în care oamenii folosesc internetul nu se întâmplă într-un mediu izolat de poziția lor socială și de instituțiile sociale pe care ei le frecventează (DiMaggio et al., 2004; Van Dijk, 1999; 2005; Hargittai, 2008). Mai mult decât atât, acești factori influențează modul în care fiecare individ accesează și se folosește de internet. Potrivit acestor studii, internetul poate să accentueze inegalitățile sociale existente prin creșterea oportunităților oferite elitei, fapt care duce la creșterea marginalizării celor dezavantajați (Hargittai, 2008). Factori ca vârsta, sexul, rasa, etnia, dizabilitatea, educația, venitul și sănătatea sunt relevanți în experiența pe care o are un individ cu internetul.

Importanța înțelegerii inegalității în accesul și folosirea internetului ca o formă de inegalitate socială, respectiv ca pe o sursă de stratificare socială este subliniată de diferiți autori care argumentează că situația online o reflectă pe cea offline și cătă vreme vor exista inegalități digitale, cele sociale vor continua și ele să existe și viceversa. Acceptarea acestui argument sugerează că, pe de o parte, oamenii excluși din punct de vedere social au mai puține șanse să aibă acces la resurse materiale și educaționale astfel încât să folosească internetul. Pe de altă parte, cei care nu folosesc internetul ca pe un mijloc de a-și crește capitalul din cauza diferitor factori socio-demografici și psiho-sociali vor rămâne în poziții dezavantajate în societate. Potrivit Hargittai și Galacz (2009) cei care sunt deja dezavantajați din punct de vedere social au cu până la de șapte ori mai multe șanse să fie privați de resurse materiale și educaționale pentru a folosi internetul. Mai mult, chiar dacă presupunem că aceste categorii sociale primesc acces la internet, au puține șanse să jungă să folosească internetul așa cum îl folosesc cei privilegiați. Din păcate, lucrările teoretice cu privire la aceste aspecte sunt aproape inexistente.

De aceea, pentru a explica diferențele în modul în care oamenii folosesc internetul, diferențe subliniate de diferite grafice pe parcursul tezei, e nevoie să contextualizăm problema inegalității digitale ca pe o sursă de stratificare socială. Abordările sociologice asupra acestui subiect admit că statutul socioeconomic al individului influențează modul în care fiecare dintre noi accesează și folosește internetul și alte tehnologii media. Potrivit acestora, pe lângă factori ca vârstă, sex, etnie sau educație tot ceea ce-l înconjoară din punct de vedere social este relevant pentru experiența sa

cu internetul. În principiu, acest tip de abordare subliniază faptul că, așa cum am argumentat mai sus, poziția socială pe care un individ și-o asumă influențează aspecte ale modului în care tehnologiile media sunt folosite, fapt care duce la diferențe în utilizare. De aceea unele moduri de folosire a internetului sunt mai predispuse să se transforme în beneficii decât altele. Întrebarea care apare este dacă aceste diferențe în utilizare se transformă în diferențe în statut socioeconomic. Un număr important de cercetători au încercat să răspundă acestei întrebări, cei mai mulți dintre ei sugerând că anumite tipuri de folosire a internetului se pot transforma într-adevăr în forme de capital financiar, social sau cultural, în timp ce alte tipuri pot să-i dezavantajeze pe cei mai puțini informați sau experimentați (DiMaggio et al., 2004; van Dijk, 2005; Hargittai, 2008). Într-adevăr, studiile recente au reușit să stabilească o conexiune între cele două, arătând ca utilizatorii cu un status social înalt au mai multe șanse să se implice în astfel de activități care se pot converti în diferite forme de capital (Zillien & Hargittai, 2009). Într-o lucrare anterioară acestor studii, DiMaggio et al. (2004) argumentează că nu toate activitățile întreprinse de indivizi pe internet au același potențial de a crește aceste forme de capital. De aceea, spun autorii, indivizii care știu să se folosească de platforma vastă oferită de internet și știu cum să folosească informațiile de pe internet pentru a-și răspunde nevoilor pot să aibă de câștigat de pe urma internetului. În schimb, celor care le lipsesc aceste abilități pot să treacă pe lângă aceste oportunități și chiar să obțină informații eronate din surse de neîncredere care le poate face mai mult rău decât bine.

Corespondența dintre internet și conceptele de capital ale lui Bourdieu a reprezentat un interes major pentru van Deursen (2010) care a încercat în munca sa să răspundă întrebării: "Cum contribuie internetul la formarea inegalităților sociale devreme ce toate formele de capital pot promova inegalitatea?". Autorul vorbește despre o relație mutuală dintre aceste concepte. Potrivit acestuia, toate formele de capital afectează accesul și folosirea internetului, rezultatul fiind că acele grupuri cu nivele scăzute de capital, economic, social sau cultural, nu vor putea folosi internetul ca pe un instrument de creștere a capitalului și vor rămâne dezavantajate. În același timp, cei care vin din clase privilegiate vor avea resursele necesare să-și mențină poziția privilegiată în ierarhia societății sau chiar să o îmbunătățească. De aceea, internetul mai degrabă reîntărește și crează inegalități sociale decât să le diminueze, fapt care

ar putea să îi dezavantajeze și mai mult pe cei deja dezavantajați din punct de vedere social (Van Deursen, 2010; Van Dijk, 2005).

Witte și Mannon (2009) au pus sub semnul întrebării faptul că internetul este mai degrabă un obiect care reproduce inegalitatea în loc să o diminueze, așa cum s-a crezut la început. Plecând de la perspectiva conflictualistă, aceștia au testat dacă elitele din societatea americană folosesc internetul pentru a transmite privilegiile și puterea lor generației mai tinere, reușind astfel să-și perpetueze poziția de clasă. Autorii au descoperit o relație semnificativă între educația părinților și modul în care copiii folosesc internetul. Potrivit acestora, copiii care cresc în familii cu statut social înalt au mai mari șanse să crească lângă adulți care folosesc internetul și în case în care există acces la internet. Mai mult, părinții care au un nivel educațional înalt sunt mult mai predispuși să-și ajute copiii pe internet, în timp ce, mai mult de jumătate dintre părinții care nu au absolvit studii superioare nu folosesc internetul deloc. Astfel, argumentează Witte și Mannon (2009), diferențele în modul în care adulții folosesc internetul au mai degrabă potențialul de a perpetua și nu de a opri avantajele sau dezavantajele de clasă pe care părinții le transmit copiilor.

Cu ajutorul analizei secundare a bazei de date EU Kids Online II, cercetarea de față a testat conexiunile dintre modul în care adolescenții din România folosesc internetul și statutul socioeconomic al părinților, care ar putea implica internetul în procesul de reproducere a privilegiilor de clasă. Witte și Mannon (2009) argumentează că adolescenții câștigă experiență și cunoaștere prin două mecanisme: în casele privilegiate de la părinții care se bazează pe competențe digitale sau în școlile privilegiate, unde resursele digitale sunt mai mari. Hargittai (2008) argumentează că, locuind în medii care își exprimă interesul pentru folosirea ultimelor tehnologii, le va da posibilitatea adolescenților să beneficieze de cât mai multe oportunități și astfel să-și dezvolte competențele digitale, spre deosebire de aceia care cresc în case fără acces la internet. În final, subliniază Witte și Mannon, indiferent de mecanismul prin care adolescenții care vin din medii privilegiate câștigă experiență și competențe digitale, aceștia se vor folosi de oportunitățile pe care internetul le oferă pentru a ocupa un loc de muncă cât mai prestigios de vreme ce angajatorii apreciază din ce în ce mai mult aceste competențe digitale (Witte și Mannon, 2009).

În final, folosind interviuri de grup calitative, teza de față a testat teoria potrivit căreia transferul intergenerațional a competențelor online este, în unele cazuri, bidirecțional. Studiile arată că în cazul adolescenților a căror părinți au educație și venituri scăzute e mai puțin probabil ca aceștia să-și ajute părinții decât adolescenții a căror părinți au educație și venituri ridicate. Astfel, părinții copiilor dezavantajați sunt și ei dezavantajați deoarece odraslele lor nu au suficiente competențe și experiență pentru a-i ajuta.

Structura tezei și descrierea capitolelor

Teza de față este alcătuită din opt capitole. Capitolul doi oferă o recenzie a literaturii de specialitate și descrie cele mai importante teorii care încearcă să explice apariția și perpetuarea inegalităților digitale. În prima parte se vorbește despre cele mai importante perspective ale inegalității sociale care ar putea fi folosite în studierea inegalităților digitale dintre adulți și dintre copii. În a doua parte este subliniată dezbateră teoretică dintre perspectivele optimiste și cele pesimiste asupra efectelor internetului în viața de zi cu zi arătând că în timp ce primii argumentează că inegalitățile de acces la internet ar putea să fie o problemă de scurtă durată și că se vor diminua natural, opozanții lor spun că inegalitatea digitală nu va dispărea de la sine, ci, mai mult, va accentua inegalitățile sociale deja existente. În final, capitolul doi arată ca ambele tipuri de teorii se bazează pe o înțelegere greșită a inegalităților digitale în termeni de acces sau lipsa accesului la internet. Este argumentată nevoia de înțelegere a acestor diferențe într-un sens mai vast care să acopere și inegalitățile existente între cei care deja folosesc internetul. Această abordare este cu atât mai importantă, cu cât, așa cum demonstrează graficile prezentate în capitol, inegalitățile acestea dintre oameni pe baza caracteristicilor lor sociodemografice se amplifică atât în interiorul Uniunii Europene, cât și în România.

Capitolul trei abordează problema inegalităților digitale apărute între copiii care deja folosesc internetul folosind cele mai importante teorii descrise în capitolul doi. În prima parte este descrisă dualitatea literaturii academice cu privire la relația dintre generația tânără și internet, oferind o atenție specială teoriilor care-i consideră pe copii nativii acestei lumi digitale sau informaționale. Această abordare pretinde că generația tânără, care a crescut cu noile tehnologii digitale, dețin automat competențe digitale sofisticate și un set de capacități cognitive unice, pe care cei care

nu au crescut cu tehnologia nu le au. Cu toate acestea, discursul acestor teorii omit rezultatele studiilor care arată că experiența, timpul petrecut pe internet, încrederea în propriul mod de folosire și educația părinților generează diferențe în modul în care copiii și adolescenții folosesc internetul. Astfel este o greșeală să consideri generația tânără ca fiind una omogenă din punct de vedere a competențelor și beneficiilor luate din urma folosirii internetului. Considerând aceste aspecte, această teorie este testată în cazul copiilor din Uniunea Europeană pe baza datelor oferite de EU Kids Online.

Capitolul patru subliniază diferențele digitale între copiii și adolescenții din România. Acest lucru a implicat analiza secundară a bazei de date EU Kids Online pe România care sugerează importante diferențe între copii în funcție de vârsta lor, sex și statut socioeconomic al părinților. Pentru a putea folosi aceste rezultate și pentru a fundamenta analizele din capitolele următoare, o scurtă descriere a cercetării EU Kids Online II este oferită.

Obiectivul capitolelor cinci, șase și șapte este să discute rezultatele analizelor specifice fiecărui capitol. Acest lucru s-a făcut atât cu ajutorul teoriilor inegalității sociale cât și a celei digitale, argumentând împotriva abordării tinerei generații ca una omogenă din punct de vedere a încorporării internetului în viața de zi cu zi. În mod specific, capitolul cinci explorează diferențele între adolescenții din România în ceea ce privește nivelul competențelor lor digitale și a activităților întreprinse pe internet. Folosind baza de date EU Kids Online II și abordarea conflictualistă, acest capitol subliniază cum folosirea internetului, înțelegând ca un pachet de competențe specifice, joacă un rol important în menținerea inegalităților pe care capitolul patru le-a prezentat arătând că statutul socioeconomic al părinților produce diferențe în modul în care copiii se folosesc și beneficiază de pe urma internetului.

Capitolul șase își propune să arate cum adolescenții se implică diferit în lumea online în România, chiar dacă folosesc internetul în fiecare zi. Pentru acest lucru a fost testat cu ajutorul analizei Path un model desprins din studiile teoretice și empirice precedente. Rezultatele arată că acei copii mai mari, care au părinți cu înalt statut social raportează mai multe competențe digitale, mai multă încredere în modul de a folosi internetul și, în final, sunt mai implicați digital. Mai mult, o folosire a internetului într-un mod autonom și mai mult ajutor din partea părinților și prietenilor determină ca adolescenții să întreprindă mai multe activități online. În

finalul capitolului a fost folosită analiza de regresie pentru a testa care sunt principalii factori care determină adolescenții să se implice într-un mod avansat și creativ pe internet.

Capitolul șapte explorează din punct de vedere calitativ teme ca activități online întreprinse de adolescenți, relația lor cu părinții în ceea ce privește ajutorul pe care îl primesc sau îl dau atunci când folosesc internetul, testând teoria transferului intergenerational a competențelor și cunoștințelor digitale.

În final, capitolul opt prezintă principalele rezultate teoretice și metodologice ale cercetărilor recente puse în relație cu rezultatele obținute în urma analizelor cantitative și calitative pe copiii din România care folosesc internetul. Sunt considerate implicațiile practice ale acestor rezultate și sunt făcute recomandări pentru posibile viitoare cercetări în domeniu.

Bibliografie (selecție)

Banaji, S., Burn, A. and Buckingham, D. (2006). Rhetorics of creativity: a review of the literature. Centre for the Study of Children, Youth and Media, Institute of Education, University of London, London, UK.

Barbovschi, M., and Fizesan, B. (2013, to appear). Closing the gap, are we there yet? Reflections on the persistence of second-level digital divide among adolescents in Central and Eastern Europe in Ragnedda, M., and Muschert, G. (eds). *The Digital Divide: The Internet and Social Inequality in International Perspective*. London: Routledge Advances in Sociology.

Bawden, D. (2008). Origins and concepts of digital literacy. In Lankshear and Knobel (Eds.), *Digital literacies: Concepts, policies and practices* (pp. 17-33). New York: Peter Lang Publishing.

Bennett, S. and Maton, K. (2010). Beyond the 'digital natives' debate: Towards a more nuanced understanding of students' technology experiences, *Journal of Computer Assisted Learning*, 26(5): 321-331.

Bennett, S., Maton, K. and Kervin, L. (2008). The 'digital natives' debate: A critical review of the evidence, *British Journal of Educational Technology*, 39 (5), 775-786.

Bonfadelli, H. (2002). The Internet and knowledge gaps. A theoretical and empirical investigation. *European Journal of Communication*, 17, 65-84.

Bourdieu, P. (1986a). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.

Bourdieu, P. (1986b). The forms of capital. In J.G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.

Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7, 14-15.

DiMaggio, P. (2001). Social implications of the Internet. *Annual Review of Sociology*, 27, 307-336.

DiMaggio, P., Hargittai, E., Celeste, C., and Shafer, S. (2004). *Digital Inequality: From unequal access to differentiated use*. New York: Sage.

Grusky, D., Manwai C. and Szelényi. S. (2008). *Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, 3rd Edition, Boulder: Westview Press.

Grusky, D., Manwai, C. (2008). Gloom, Doom, and Inequality. pp. 2-28 in Grusky, D., Manwai, C. and Szelényi, S (Eds.), *Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, 3rd edition, Boulder: Westview Press.

Hargittai, E. (2002). Second-Level Digital Divide: Differences in People's Online Skills. *First Monday*, 7(4). Retrieved October 25th 2011, <http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/942/864>.

Hargittai, E. (2003). The Digital Divide and What To Do About It. In Jones, D.C. (Ed.), *New Economy Handbook*, Chapter 35. San Diego: Academic Press.

Hargittai, E. (2007). Whose Space? Differences Among Users and Non-Users of Social Network Sites. In *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13 (1), 276-297. Washington, DC: International Communication Association.

Helsper, E. (2008). *Digital Inclusion: An analysis of Social Disadvantage and The Information Society*. London: Communities and Local Government Publications

Hargittai, E. (2008b). The Digital Reproduction of Inequality, in Grusky, D., Manwai, C. and Szelényi, S (Eds.), *Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, 3rd edition, pp. 936-944, Boulder: Westview Press.

Hargittai, E. (2010). Digital Na(t)ives? Variation in Internet Skills and Uses among Members of the Net generation. *Sociological Inquiry*, 80 (1), 92-113.

Hargittai, E., and Hinnant, A. (2008). Digital Inequality: Differences in Young Adults' Use of the Internet. *Communication Research*, 35 (5), 602-621.

Hargittai, E., and Shafer, S. (2006). Differences in actual and perceived online skills: The role of gender. *Social Science Quarterly*, 87 (2), 432-448.

- Hargittai, E., and Zillien, N. (2009). Digital Distinction: Status-specific types of Internet Usage. *Social Science Quarterly*, 90 (2), 274-291.
- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V. and Livingstone, S. (2011) Patterns of risk and safety online: in-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European countries. EU Kids Online Network, London.
- Helsper, E., and Enyon, R. (2009). Digital natives: where is the evidence. *British Educational Research*, 1-18.
- Helsper, E.J., Galacz, A. (2009). Understanding the links between digital engagement and social inclusion in Europe. In A.Cheong and G. Cardoso (Eds), *World Wide Internet: Changing Societies, Economies and Cultures*, Taipa (Macau): Macao University Printing House.
- Howard, P., Rainie, L., and Jones, S. (2001). Days and nights on the Internet: The impact of a diffusing technology. *American Behaviour Scientist*, 45 (3), 383-404.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modelling* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Koltay, T. (2011). The media and the literacies: media literacy, information literacy, digital literacy. *Media, Culture & Society*, 33(2), 211-221.
- Korupp, S. E., and Szydlík, M. (2005). Causes and trends of the digital divide. *European Sociological Review*, 21, 409–422.
- Livingstone, S. (2002). *Young people and new media: childhood and the changing media environment*. Sage, London, UK.
- Livingstone, S. (2009). *Children and the Internet: Great Expectations and Challenging Realities*. Cambridge: Polity.
- Livingstone, S., Haddon, L., and Gorzig, A. (2012). *Children, Risk and Safety Online: Research and policy challenges in comparative perspective*. Bristol: The Policy Press.
- Livingstone, S., and Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society*, 9: 671-696.
- Livingstone, S., and Helsper, E. (2009). Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the Internet: The role of online skills and family context. *New Media & Society*, 12(2), 309-329.
- Lobe, B., Livingstone, S., Ólafsson, K., and Vodeb, H. (2011). *Cross-national comparison of risks and safety on the Internet: Initial analysis from the EU Kids Online survey of European children*. London: EU Kids Online, LSE.

- Lobe, B., Simões, A., and Zaman, B. (2009). Research with children. In Livingstone, S. and Haddon, L., (eds.). Kids online: opportunities and risks for children. Bristol: The Policy Press.
- Norris, P. (2001). Digital Divide: Civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oliver, M., and Shapiro, T. M. (1995). Black Wealth/ White wealth: A New Perspective on Racial Inequality. New York: Routledge.
- Pakulski, J., Waters, M. (1996). The Death of Class. London: Sage Publications.
- Swartz, D. (1997). Culture & Power: the sociology of Pierre Bourdieu. Chicago: University of Chicago Press.
- Tapscott, D. (1998). Growing up Digital: The Rise of the Net Generation. New York: McGraw Hill.
- Van Deursen, A.J.A.M. (2010). Internet skills. Vital assets in an information society. Netherland: Gildeprint Drukkerijen.
- Van Dijk, J. (1999). The network society: Social aspects of new media. London: Sage.
- Van Dijk, J. (2005). The deepening divide. London: Sage.
- Witte, J. and Mannon, S. (eds.). 2009. The Internet and Social Inequalities. New York: Routledge.